

КАФЕДРА ТЕОРІЇ МУЗИКИ

Поліфонія

Освітній ступінь	бакалавр
Спеціальність	музичне мистецтво
Освітньо-професійна програма	Диригування: хорове диригування
Спеціалізація	хорове диригування
Статус	обов'язкова
Семестровий контроль	залік

Курс	2
Семестр	3,4

ECTS	7
Годин	210
Лекції	34
Семінари	34
Самостійна робота	142

Інформація про викладача

ПІБ	Чижик Ірина Олексіївна професор, кандидат мистецтвознавства Гоменюк Світлана Григорівна Доцент, кандидат мистецтвознавства
Профіль викладача	https://scholar.google.com/citations?user=940YTAUAAAAJ&hl=ru https://scholar.google.com/citations?user=wTyjLMQAAAAJ&hl=uk
e-mail	chizhik.iri@gmail.com svetlana.gomenuk@gmail.com

Анотація навчальної дисципліни

В курсі пропонується освоєння системи поліфонії в історичній перспективі виникнення, поетапного становлення та функціонування усталеного явища “поліфонії”: від первинних форм до “класичного” його стану, основи якого (як суттєвий зміст системи, носій властивостей поліфонічного типу музичного мислення) збереглися при функціонуванні поліфонії в умовах панування інших систем логічної організації музичного твору, а також при набутті нових технологій.

Об'єктом навчального курсу є явище поліфонії як певного типу музичного мислення та організації музичного твору. Дисципліна знайомить студентів з особливостями поліфонічного тематизму й засобів формоутворення, навчає вільно визначати їх як в багатоголосній фактурі, так і в побудові композиції. **Предметом** дисципліни “Поліфонія” є система закономірностей, норм та засобів організації поліфонічного твору, специфіка якої обумовлена властивостями поліфонічного мислення.

Метою курсу є формування у студентів навичок професійного аналізу поліфонічної фактури й композиції на засадах знання та розуміння закономірностей їх устрою. Метою курсу визначаються його **завдання**:

- освоєння прийомів поліфонічної техніки;
- оволодіння нормами побудови, взаємодії та узгодження голосів багатоголосної поліфонічної тканини;

- засвоєння поліфонічних засобів оформлення розділів музичної форми: експозиційного, розвиваючого, заключного;
- формування розуміння природи особливостей поліфонічного тематизму та техніки тематичної роботи, навичок аналізу тематичних процесів, орієнтації у тематичній системі поліфонічного багатоголосся;
- оволодіння технікою аналізу цілісного поліфонічного твору;
- формування уявлень про історичну перспективу становлення та розвитку поліфонічного типу музичної організації та його взаємодії з іншими типами формоутворення;
- ознайомлення із історично усталеними поліфонічними формами та жанрами.

Структура. Навчальна дисципліна складається з двох модулів Навчальний курс складається з двох модулів: “Історичне становлення системи поліфонії” та “Функціонування сталої системи поліфонії в різних історико-стильових умовах”, та з чотирьох змістових модулів: 1. Первинні форми поліфонії в музиці західноєвропейського Середньовіччя; 2. Класичний стан системи поліфонії в багатоголосі доби Відродження; 3, Адаптація системи поліфонії до умов становлення та активного розвитку інструментальної музики у добу Бароко; 4. Роль поліфонії у формоутворенні та драматургії в музиці ХХ-початку ХХІ ст.

Курс включає як лекційні, так і семінарські заняття. На лекціях викладаються основні теоретичні положення та формується алгоритм засвоєння теоретичного матеріалу: теоретична інформація виявляється у процесі аналізу певного музичного твору (або групи творів) — як репрезентанта даного стилю. За отриманою внаслідок аналізу теоретичною інформацією спільними зі студентами зусиллями утворюється “модель” явища, що віддзеркалює його закономірні риси та властивості. Розуміння отриманої інформації поглиблюється та закріплюється, на наступному етапі, у творчій письмовій роботі, яка має відтворити нормативні характеристики “моделі”. Семінарські заняття проводяться за темами курсу, вони також включають аналітичні роботи: аналіз певних музичних творів у світлі проблематики тем курсу. Семестровий контроль здійснюється у формі заліку. Підсумковий контроль проводиться у формі іспиту.

Перелік тем

Ведення в курс: об’єкт та предмет курсу; поняття поліфонії; системи поліфонічного багатоголосся; види поліфонії.

Тема 1. Григоріанський хорал як джерело поліфонічного багатоголосся західноєвропейського музичного мистецтва.

Семінар: явище григоріанського хоралу: звуковисотний модус як основа організації мелодики та форми піснеспіву, особливості мелодики та ритміки.

Тема 2. Система багатоголосся у музиці *ars antiqua*.

Семінар: явище першоджерела та його функція у організації багатоголосної форми.

Тема 3. Форми першоджерела у жанрах-формах органуму, кондукту, мотету ХІІІ століття.

Семінар: Звуковисотні та ритмічні модуси у організації фактури та форми музичного твору.

Тема 4. Система багатоголосся у музиці доби *ars nova*.

Семінар: явище ізоритмії (ізомелія ізоперіодика, гокет).

Тема 5. Поліфонічна техніка у добу Відродження: фактурний аспект. Мелодична побудова як основний елемент утворення фактури поліфонічного багатоголосся. Основні норми узгодження мелодичних побудов у фактурі – техніка гармонії Відродження.

Семінар: види технік поліфонічної взаємодії голосів. Аналітична робота: мелодичне колорування – формування засобів тематичного розвитку.

Тема 6. Закономірності устрою поліфонічної композиції у творах доби Відродження; основні її види.

Семінар: Роль засобів поліфонічної (імітаційної та контрапунктичної) техніки у формоутворенні.

Тема 7. Канцона та ричеркар – форми інвенційної поліфонії раннього Бароко.

Семінар: Аналітична робота – особливості монотематичної канцони.

Тема 8. Теорія фуги як вищого поліфонічного жанру доби Бароко.

Семінар: Явище «теми»: поняття, види, засоби та особливості тематичного розвитку. Структура композиції фуги.

Тема 9. Підголоскова поліфонія української багатоголосної народної пісні у творах українських композиторів.

Семінар: Аналітична робота: поліфонічні варіації у багатоголосних обробках українських народних пісень Б. Лятошинського.

Тема 10. Поліфонія у партесному багатоголоссі.

Семінар: Аналітична робота: засоби поліфонії та їх функції у партесних мотетах.

Тема 11. Поліфонічна техніка та форма фуги у вітчизняному хоровому концерті.
 Семінар: Аналітична робота: особливості фуги у творах Бортнянського та Березовського.
 Тема 12. Функціонування системи поліфонії в музиці епох класицизму та романтизму.
 Семінар: Засоби поліфонії та фуга у кантатно-ораторіальних творах та месгах. Симфонізація фуги.
 Тема 13. Велика поліфонічна форма.
 Семінар: поняття великої поліфонічної форми. Аналіз її зразків.
 Тема 14. Система поліфонії у музиці ХХ – ХХІ століть.
 Семінар: Питання актуальності поліфонічних засобів формоутворення.
 Тема 15. Сучасна фуга. Поліфонічні цикли фуг. Форми на basso ostinato/
 Семінар. Аналітична робота: конструктивізм у фузі.
 Тема 16. Поліфонічна техніка в умовах пуантилізму та «звукової плями».
 Семінар. Мікрополіфонія та понадбагатоголосся.

Форми та технології навчання

Лекції, семінарські заняття, презентація, диспут.

Навчальні ресурси

Лекційні та семінарські заняття проводяться на платформі Zoom. Усі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали надсилаються персонально електронною поштою, Viber, Messenger, Telegram

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Участь у обговореннях та доповнення на семінарах	10
2.	Виконання завдань з комплексу практичних робіт для самостійної роботи, опрацювання тем, та окремих питань, які винесені на самостійне опрацювання	20
3.	Відвідування аудиторних занять, виконання аналітичних робіт за темою заняття	15
4.	Виконання модульної контрольної роботи	5
5.	Залік. іспит	50
	Всього	100

Критерії оцінювання знань студентів

“Відмінно” отримує студент, який:

- виконав усі завдання для самостійної роботи
- запропонував ґрунтовні поліфонічні аналізи у самостійних аналітичних роботах під час аудиторних занять
- дав вичерпну відповідь на теоретичні запитання
- повно й переконливо виконав аналіз поліфонічного твору продемонстрував здатність узагальнювати інформацію
- висловлював самостійні міркування та зумів обґрунтувати свої позиції, навести переконливі приклади
- струнко вибудував відповідь
- залучав до відповіді власний професійний досвід
- прагнув сполучати набуті у курсі знання зі своїм виконавським фахом,

що у сукупності свідчить про освоєння навчального матеріалу, збагачення свого професійного досвіду.

“Добре” отримує студент, який:

- не повністю (на 70-80%) виконав завдання для самостійної роботи
 - припускався суттєвих помилок у самостійних аналітичних роботах
 - у цілому розкрив зміст теоретичних запитань, але припускався помилок
 - неповно проаналізував поліфонічну техніку у музичному творі, не все зміг пояснити й довести
 - продемонстрував обізнаність у історичних та теоретичних питаннях курсу, але не систематизував набуту інформацію
 - прагнув висловлювати власні думки, але не спромігся їх підтвердити,
- що у цілому свідчить про неповне засвоєння навчального матеріалу;

“Задовільно” отримує студент, який:

- виконав лише 50-60% завдань
 - частково виконав самостійні аналітичні роботи
 - частково висвітлив зміст теоретичних запитань
 - фрагментарно проаналізував музичний твір, проявив часткове розуміння закономірностей дії поліфонії у організації музичного процесу
 - проявив недостатню обізнаність у матеріалах курсу, відсутність розуміння логічних взаємовідносин між ними
 - слабо орієнтувався у історико-стильовому аспекті курсу,
- що у цілому свідчить про поверховий характер знань, часткове засвоєння матеріалів курсу

“Незадовільно” отримує студент, який:

- виконав лише окремі (до 50%) завдання для самостійної роботи
- не орієнтувався у змісті теоретичного запитання
- припускався грубих помилок у поліфонічному аналізі
- продемонстрував нездатність вибудувати відповідь та пояснити наведену у відповіді інформацію, тобто, не опанував навчальний матеріал.

Інклюзивне навчання

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості студентів з особливими освітніми потребами.

Позааудиторні заняття

Передбачається у межах вивчення навчальної дисципліни участь студентів у міжнародних та вітчизняних конференціях, конкурсах творчих робіт, круглих столах тощо.

Рекомендована література

1. Герасимова-Персидская Н. Партесный концерт в истории музыкальной культуры. - М.: Музыка, 1983.
2. Герасимова-Персидська Н. Поліфонія М. Д. Леонтовича // Творчість М. Леонтовича. - К.: Музична Україна, 1977. - С. 99-125.
3. Герасимова-Персидська Н. Характерні риси поліфонії М. Леонтовича // Українська радянська музика. - К.: Музична Україна, 1962. - Вип. 2. - С. 129-152.
4. Герасимова-Персидська Н. Хоровий концерт на Україні в XVII-XVIII ст. - К.: Музична Україна, 1978.
5. Григорьев С., Мюллер Т. Учебник полифонии. - М.: Музгиз, 1961.
6. Должанский А. 24 Прелюдии и фуги Шостаковича. - Л.: Музгиз, 1963. - С. 221-272.
7. Евдокимова Ю. Многоголосие средневековья. X-XIV вв. История полифонии. Вып. 1. - М.: Музыка, 1983.
8. Евдокимова Ю. Многоголосие средневековья. X-XIV вв. История полифонии. Вып. 1. - М.: Музыка, 1983.
9. Евдокимова Ю. Полифония средних веков и эпохи Возрождения. Лекция по курсу «Полифония». - М.: ГМПИ им. Гнесиных, 1985.
10. Евдокимова Ю. Учебник полифонии. - М.: Музыка, 2000. - Вып. 1.
11. Евдокимова Ю., Симакова Н. Музыка эпохи Возрождения. - М.: Музыка, 1982.
12. Задерацкий В. Полифоническое мышление И. Стравинского. - М.: Музыка, 1980.
13. Задерацкий В. Полифония в инструментальных произведениях Д. Шостаковича. - М.: Музыка, 1969.
14. Задерацький В. У розвиток жанру про цикл [“34 Прелюдії та фуги” Бібіка] // Музика — 1980 - № 5. - С. 5-7.
15. Золотарёв В. Фуга. Руководство к практическому изучению. - М.: Музыка, 1965.
16. Иванченко В. Поліфонія у симфоніях С. Прокоф'єва. - К.: Музична Україна, 1983.
17. Когоутек Ц. Техника композиции в музыке XX века. - М.: Музыка, 1976.
18. Кузнецов И. Теоретические основы полифонии XX века. - М.: НТЦ «Консерватория», 1994.
19. Курт Э. Основы линейного контрапункта: Мелодическая полифония Баха. - М.: Гос. муз. изд-во, 1931.
20. Милка А. Контрапункт в строгом стиле и в музыке Барокко // Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. - Київ, 2009. - Вип. 88. - Частина 1. - С. 81-90.

21. Милка А. Полифония. Учебник для музыкальных вузов. Часть I / А.Милка; научный редактор К.Южак. - СПб.: Композитор · Санкт-Петербург, 2016. - 336 с., нот., схем.
22. Милка А. Полифония. Учебник для музыкальных вузов. Часть II / А.Милка; научный редактор К.Южак. - СПб.: Композитор · Санкт-Петербург, 2016. - 248 с., нот., схем.
23. Михайленко А. Фугированные формы в творчестве Бортнянского и их место в истории русской полифонии // Вопросы музыкальной формы. - М.: Музыка, 1985. - Вып. 4. - С. 3-18.
24. Молдавн М. Народний підголосковий спів. К.: Музична Україна, 1983.
25. Павлюченко С. Практическое руководство по контрапункту строгого письма. - Л.: Музгиз, 1963.
26. Павлюченко С. Руководство к практическому изучению основ инвенционной полифонии. - М.: Музгиз, 1953.
27. Полифония. Сб. статей. - М.: Музыка, 1975.
28. Приходько И. К определению фуги // Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. - Київ, 2008. - Вип. 78. - С. 262-275.
29. Приходько И. О дифференциации понятий “тема” и “ тематический материал” // Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. - Київ, 2009. - Вип. 88. - Частина 1. - С.57-70.
30. Протопопов В. Западноевропейская музыка XVII – первой четверти XIX века. История полифонии. Вып. 3. - М.: Музыка, 1986.
31. Протопопов В. Западноевропейская музыка XIX - начала XX века. История полифонии. Вып. 4. - М.: Музыка, 1987.
32. Протопопов В. Очерки из истории инструментальных форм XVI – начала XIX века. - М.: Музыка, 1979. - С. 3-64.
33. Пясковський І. Готичні традиції поліфонічного мислення Олів'є Мессіана // Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. - Київ, 2003. - Вип. 24. - Кн. 1. - С. 182-187.
34. Пясковський І. К поняттю “современная фуга” // Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. - Київ, 2009. - Вип. 88. - Частина 1. - С. 91-106.
35. Пясковський І. Оновлення поліфонічних засобів в музиці Леоніда Грабовського // Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. - Київ, 2007. - Вип. 61. - С.148-161.
36. Пясковський І. Поліфонічна техніка в явищах музичного структуралізму // Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. - Київ, 2008. - Вип. 78. - С. 17-29.
37. Пясковський І. Поліфонічні прийоми в хоровій творчості М.Березовського // Дослідження. Досвід. Спогади. Збірник наукових і науково-методичних праць колективу КСМШ ім. М.В.Лисенка і НМАУ ім. П.І.Чайковського - К., 2000. - С. 6-23.
38. Пясковський І. Поліфонія. - Київ: ДМЦНЗК і МУ, 2003.
39. Пясковський І. Поліфонія в українській музиці. - К.: НМАУ ім. П.І.Чайковського, 2012.
40. Пясковський І. Поліфонія в хорових концертах Артемія Веделя // Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. - Київ, 2001. - Вип. 11. - С. 93-105.
41. Пясковський І. Теоретичні ідеї М.Дилецького в галузі поліфонії // Musicae ars et scientia. Книга на честь 70-річчя Н.О.Герасимової-Персидської. Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. - Київ, 1999. - Вип.6. - С. 66-77.
42. Рукавишников В. Полифония Моцарта. - М.: Музыка, 1981.
43. Сапонов М. Мензуральная ритмика и её апогей в творчестве Гильома де Машо // Проблемы музыкального ритма. - М.: Музыка, 1978. - С. 7-47.
44. Симакова Н. Вокальные жанры эпохи Возрождения. - М.: Музыка, 1985.
45. Симакова Н. Контрапункт строгого стиля и фуга. История. Теория. Практика. Ч.1. Контрапункт строгого стиля как художественная традиция и учебная дисциплина. - М.: Издательский дом «Композитор», 2002 — 528 с.
46. Симакова Н. Контрапункт строгого стиля и фуга. Книга вторая. Фуга: её логика и поэтика. - М.: Издательский дом «Композитор», 2007 — 800 с.
47. Скребков С. Полифонический анализ. - М.: Музгиз, 1940.
48. Скребков С. Учебник полифонии. - М.: Музыка, 1982. - Изд. 4-е.
49. Современное искусство музыкальной композиции. - М.: ГМПИ им. Гнесиных, 1985.
50. Танеев С. Подвижной контрапункт строгого письма. - М.: Музгиз, 1956. - Изд. 2-е.
51. Теоретические наблюдения над историей музыки. - М.: Музыка, 1978.
52. Теория фуги. Сб. научных трудов. - Л.: ЛОЛГК, 1986.
53. Тюлин Ю. Кристаллизация тематизма в творчестве Баха и его предшественников // Русская книга о Бахе. - М.: Музыка, 1985. - С. 248-264.
54. Федотов В. Начало западноевропейской полифонии. - Владивосток: Изд-во Дальневосточного ун-та, 1988.
55. Фраёнов В. Учебник полифонии / В.П.Фраёнов. - М.: Музыка, 2000. - 207 с.
56. Хіврич Л. Народна пісня як джерело і об'єкт поліфонічного розвитку в хорових обробках М.В.Лисенка // Українське музикознавство. - К.: Музична Україна, 1997. - Вип. 27. - С. 113-119.

57. Хіврич Л. Фугатні форми в хорових концертах Д.Бортнянського // Українське музикознавство. - К.: Музична Україна, 1971. - Вип. 6. - С. 201-215.
58. Хомінський Й. Історія гармонії та контрапункту. Т. I: Первісне багатоголосся. Доба органуму. Поліфонія Середньовіччя. - К.: Музична Україна, 1975.
59. Хомінський Й. Історія гармонії та контрапункту. Т. II: Доба Відродження. - К.: Музична Україна, 1979.
60. Чижик И. Динамические свойства развития темы в баховской фуге // Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. - К., 2007. - Вип. 61. - Кн. 3. - С. 140-147.
61. Чижик И. Ладомелодические основы григорианской монодии // Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. - К., 2008. - Вип. 78. - С. 88-105.
62. Чижик I. Фактори формоутворення в західноєвропейській поліфонії середньовіччя // Українське музикознавство. - К.: Музична Україна, 1988. - Вип. 23. - С. 87-94.
63. Чижик И. "Vor deinen Thron" И.С.Баха. Опыт интерпретации // Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. - К., 2011. - Вип. 95. - С. 181-209.
64. Чугаев З. Особенности строения клавирных фуг Баха. - М.: Музыка, 1975.
65. Юдкін-Ріпун І. Бортнянський як представник стилю перехідної епохи // Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. - К., 2003. - Вип.24. - Кн. 1. - С. 76-85.
66. Южак К. Практическое пособие к написанию и анализу фуги. - СПб.: Изд-во СПб. Политехнического ун-та, 2006.
67. Южак К. Теоретический очерк полифонии свободного письма. - Петрозаводск: "Карелия", 1990.
68. Яценко Л.І. Українське народне багатоголосся. - К.: Вид-во АН УРСР, 1962.